

012/18 ETNA

FYLKE: Oppland

Kommune: Nordre Land, Etnedal, Sør-Aurdal, Nord-Aurdal

og Øystre Slidre

Nedbørfelt: 927 km²

Toppunkt: 1686 moh.

Utløpspunkt: 135 moh.

Marin grense: -

Kraftpotensial: 250 GWh

SP-kategori: -

Økonomiklasse: 1

Naturgeogr. region: 33b, 35d

Etna ligger mellom elvene Begna og Dokka og løper sammen med den sistnevnte like før utløp i Randsfjorden ved Dokka.

Klimaet er kontinentalt. Nedbøren varierer fra ca 500 mm i de lavereliggende til 700-800 mm i de høyereliggende deler av feltet.

Vassdraget har sine kilder i et myrlendt høyfjellslandskap på vannskillet mot Vinstravassdraget. Hovedvassdraget renner stort sett i sør-sørøstlig retning og har et forholdsvis jevnt fall over hele strekningen. Før samløp med Dokka dreier elva mer i østlig retning og har et meandrerende løp i bunnen av den vide og åpne Etnedalen.

Nedbørfeltet har flere større innsjøer hvorav Fullsenn er størst med et areal på ca 5 km². Vannet ligger nord i vassdraget og renner via Folda ut i Etnsenn som er eneste innsjø i selve hovedvassdraget. Sør for Etnsenn slutter sidevassdragene Rotvolla, Åfeta og Leppa seg til Etna fra øst, mens Dalselva ligger på vestsiden. Alle disse fire sidevassdragene har nedbørfelt i størrelsesorden 80 km² og er de største delnedbørfeltene til Etna. Røssjøen og Steinsetfjorden som tilhører henholdsvis Rotvolla og Dalselvi er de to største innsjøene i de respektive sidevassdragene. Foruten de større innsjøene som allerede er nevnt har nedbørfeltet et stort antall mindre sjøer som ligger spredt i vassdraget i forskjellig høyde over havet.

Skoggrensa ligger mellom 1000-1200 moh. avhengig av topografi, jordsmonn og kulturpåvirkning. Bjørka danner skoggrensa de fleste steder og er dominerende treslag nord for Etnsenn. Sør for vannet dominerer gran og furu og viktigste vegetasjonstype er her blåbærgranskog og lyng- og lavrik furuskog. I den subalpine sonen dominerer lav/krekling-fjellbjørkeskog. I lavalpin sone utgjør lav og greplyngheier samt risheier vegetasjonen.

Nedre deler av Etnas dalbunn er bebodd og dyrka. Elva er dels forbygd, dels planlagt forbygd da store arealer er påvirket av vannstanden i elva. Også i nedre deler av de største sidevassdragene finnes oppdyrka arealer. Flere veier går gjennom feltet og det drives aktivt skogbruk. Området er et attraktivt hytteområde med flere turistetablissemeter.

Naturfaglige verdier

Etna er et verdifullt typevassdrag for alle naturfagene. Referanseverdien er noe mindre på grunn av utnyttelsen av nedre deler med blant annet forbygninger langs elva. Vassdragets øvre deler er imidlertid lite berørt av tekniske inngrep og referanseverdien er her stor. Det er ikke tidligere vernet vassdrag som har de samme kvalitetene.

Geofag

Vassdraget drenerer områder med stor geologisk variasjon. I nord er berggrunnen relativt ensartet med Valdressparagmitt. I sentrale deler dominerer lettere forvitrelige bergarter fra kambro-silur. Felter med tyngre forvitrelige eokambriske bergarter finnes spredt. Også rester av Jotundekket kan konstateres i fjellpartier som stikker opp i det ellers relativt flate landskapet. Nedre deler av Etnedal ligger på

grunnfjellsbergarter.

Etnas nedre deler går i en U-dal som lenger opp går over til en trang V-dal. I de nedre deler renner Etna på ei bred elveslette med mange spor etter tidligere elveløp. Elvesletta er omkranset av terrasser med glasifluvialt materiale. Moreneavsetningene i feltet kan til dels være av betydelig tykkelse. I området rundt og nord for Etnsenn ligger det en rekke rogenmorener.

*Stor verneverdi ***

Botanikk

Vassdraget har et høyt artsantall med flere sjeldne og/eller krevende arter. Noen av disse er varmekjære lavlandsarter nær sin innergrense, mens andre er sjeldne østlige barskogsarter. De fleste typer boreal og lavalpin vegetasjon er godt representert. Granskoger, fjellbjørkeskoger og myrer er eksempler på dette. Deler av vassdraget har gode forekomster av høyproduktive høgstaudeskoger og intermediære og rike myrer. Etna er av stor verdi som typevassdrag for Østlandets barskogsregioner. Nedre deler av vassdraget er mindre egnet som referansevassdrag da det er forbygd. Vassdraget inneholder verdier som er interessante i forsknings- og undervisningssammenheng.

*Meget stor verneverdi *****

Landfauna

Nedbørfeltet har en svært artsrik fuglefauna knyttet til våtmark. Alle gruppene er godt representert, særlig er forekomsten av vadefugler nesten komplett i forhold til det som er kjent i regionen for øvrig. Vanligvis fåtallige arter som storlom og trane hekker med flere par, og flere av artene må sies å være sjeldne. Våtmarksfuglfaunaen har mange fellestrekk med den som er påvist i nabovassdraget Vinda. Gaupe og bjørn er registrert i området.

*Meget stor verneverdi *****

Vannfauna

Nedbørfeltet har mange små og mellomstore sjøer både over og under tregrensen, i mer eller mindre myrlendt terreng. Vannkvaliteten varierer med berggrunn, løsmasser og vannføring. pH er registrert mellom 5.5-7.0. Krepser- og bunndyrfaunaen er ikke spesielt artsrik, men er sannsynligvis representativ for området. Etna-Dokkas utløp i Randsfjorden er et unntak der det i forbindelse med pågående undersøkelser er påvist stor diversitet.

Viktigste fiskearter i øvre deler er ørret og abbor. Nedenfor Høljerast finnes også sik og gjedde. Storørreten fra Randsfjorden har gyte- og oppvekstområder på disse strekningene. I sidevassdragene er det spredte bestander av sik, røye og karuss. Produksjon og kvalitet er generelt god i de relativt grunne vannene.

Ferskvannssamfunnene kan karakteriseres som typiske for regionen, og med unntak av nedre deler, der elva er forbygd i forbindelse med flomsikring, har vassdraget stor referanseverdi.

*Meget stor verneverdi *****

Kulturminneverdier

Fangstressursene i fjellområdet har vært utnyttet fra steinalderen av. Boplassene ved Etnsenn er spesielt interessante. De tyder på at noen av folkene kom vestfra mens andre hadde fast tilhold i innlandet. Ved Møllerstugufossen ligger et særlig fint helleristningsfelt fra fangststeinalderen med avbildning av elger. En skålgropstein på Store Skagstøl indikerer beitebruk i bronsealderen og kontaktsvei mot vest, hvor slike ristninger er typiske. Gårdsnavn og funn viser spredt jernalderbosetning i dalførene. To jernbarredepoter funnet ved Ton tyder på at bosetningen i Nord-Etnedal hadde tilknytning til en gammel ferdselsvei vestover til de rike Slidre- og Vangbygdene hvor jern var et viktig handelsprodukt i jernalder/middelalder. Mange jernvinneplasser er kjent i seterstrøkene.

I Etnedalen ligger gårdsbebyggelse med godt bevarte gamle gårdstun. Bureisingsbebyggelse fra dette århundre preger tidligere støls- og husmannsplassområder. Øvre del av vassdraget er et stort stølsområde for bygder i Øystre Slidre, Nord-Aurdal og Etnedal. Øst i området ligger fe- og driftelegre. Her er godt bevart bebyggelse og stølsmiljøer typiske for Valdres. Mange støler er fortsatt i drift. Langs Etna ligger gamle slåtteeområder. En omfattende skogsdrift og tømmerfløting fra 1600-tallet til vår tid har også etterlatt seg tallrike kulturminner. Det ble fløtet i hovedelva fra Høgefoss og i sideelvene. De største damanleggene er Etnsenndammen fra 1880-åra og Rotvolldammen. Her er mange gamle kvern-, mølle- og sagsteder samt gamle gårdsverk. Viktige ferdselsminner er knyttet til Den Bergenske Kongevei, en gammel veistrekning som er bevart mellom Breien og Ton. Den fredete Lunde bru fra 1829 er Nord-Europas største natursteinbru. Drifteruter fra Vestlandet kom over Synnfjell og langs den gamle Bergensveien.

Området er rikt på kulturminner med stort mangfold som dekker et langt tidsrom. Øvre Etna er viktig som referanseområde for Dokka, her kan spørsmål bygget på Dokkaundersøkelsene belyses. Dette gjelder spesielt steinalderfangstfolkens tilpasning og vandringsveier og jernutvinningens teknologiske variasjon og tidsmessige spredning. Store kulturhistoriske verdier er også knyttet til stølsdrift og tømmerfløting, begge med lang kontinuitet. Her er verdifulle kulturlandskap i dal og fjell. Kulturminnene har kunnskapsverdier av lokal og regional betydning. Lunde bru er et svært verdifullt ferdselsminne. Området har store opplevelsesverdier og mange kulturminner har tilknytning til vassdraget.

*Meget stor verneverdi *****

Friluftstinteresser

De øvre delene av Etnas nedbørfelt er godt egnet og mye brukt i forbindelse med friluftsliv og har regional verdi som friluftsområde. De største hytteområdene ligger i Skrautvål sameige ved Etnsenn og Røssjøen. Turaktivitet i tilknytning til disse hytteområdene og til områdene ved Jomfruslettfjell har størst betydning for friluftslivet innenfor Etnas nedbørfelt. Det er foretatt en aktiv satsing på fritidsfiske rettet mot reiselivet. Sportsfiske har betydning for mange utenbygds- og innenbygdsfiskere.

*Stor verdi ****

Landbruksinteresser

Brukene i dalbunnen og i dalsidene har store dyrkede arealer samt skog. Høyere liggende deler av nedbørfeltet består av utmarksområder med jordbruks- og setergrrender med gode beiteområder, herav mye skogsbeite. Det er store sammenhengende områder med dyrkbar jord som er en verdifull dyrkingsressurs om forholdene legges til rette. En eventuell utbygging av vassdraget medfører neddemming av middels gode beiteområder og noe setervoll. Redusert vannføring i elva er til stor ulempe for jordvanning, mens mindre flom er en fordel.

*Stor verdi ****

Kraftressurser

En overføring av Etna til Dokka-utbyggingen vil gi ca 250 GWh midlere årsproduksjon meget billig kraft.

Etna ble etter samråd med konsesjonsmyndighetene tatt ut av konsesjonssøknaden for Dokka-utbyggingen. Etnaoverføringen vil bli vurdert i videreføringen av Samlet plan.